

ODNOS DIJECEZANSKOG I REDOVNIČKOG KLERI MEĐUSOBNO I PREMA REDOVNICAMA

Ovo je jedan dio predavanja koje je održano 4. kolovoza 1976. u Splitu na IV. simpoziju o svećeničkoj duhovnosti. Premda je pitanje delikatno i premda postoji opasnost da se stvar jednostrano shvati, ipak objavljujem — uz neke manje izmjene — upravo ovaj najdelikatniji dio predavanja. Na to su me potakli neki od sudionika na spomenutom Simpoziju. Čineći to, pred očima mi je samo jedna svrha: da se ozbiljno razmotri o ovoj problematici i predloženim načinima kojima bi je trebalo rješavati.

Odnosi među ljudima općenito, pa i među kleričkim osobama, mogu se promatrati pod raznim aspektima: pravnim, radnim, ekonomskim, društvenim, religioznim itd. Odnose između kleričkih i redovničkih osoba ovdje promatram isključivo pod vidom općeljudskih i kršćanskih načela osluškujući »znakove vremena«.

I. ODNOS IZMEĐU DIJECEZANSKOG I REDOVNIČKOG KLERI

Ne namjeravam ovdje govoriti kakav je kod nas stvarni odnos između jednog i drugog klera. Možda bi nas iznošenje toga više obeshrabilo nego ohrabilo. Osobno pak smatram da nije sve crno ni u današnjim odnosima između jednog i drugog klera. No, bilo bi odveć naivno smatrati da su ti odnosi idealni. Razni »slučajevi« i činjenica da se osjeća potreba govoriti o toj stvari jasno govore da nije sve u redu s našim međusobnim odnosima.

Ovdje želim — kako rekoh — samo upozoriti na neke znakove našega vremena te iznijeti općeljudska i kršćanska načela prema kojima bismo trebali djelovati pa da ti naši odnosi postanu što bolji i savršeniji.

1. Uočavati znakove vremena

Svako vrijeme ima svojih karakterističnih znakova, pa je razumljivo da ih ima i ovo naše vrijeme. Razboritost traži da svaki čovjek uočava znakove svoga vremena, da ih prosuđuje pa onda da se odlučuje na konkretno djelovanje. Na to nas je upozorio Gospodin Isus kad je rekao: »Vi znate protumačiti izgled neba, a znake vremena ne znate!« (Mt 16, 3). Na potrebu uočavanja znakova vremena upozorio je i papa Ivan XXIII. otva-

rajući Drugi vat. koncil.¹ Sam II. vat. sabor tretirao je razna pitanja oslušujući i upozoravajući na znakove našega vremena.² Ovdje želimo upozoriti samo na one znakove našega vremena koji su osobito važni za međusobne odnose.

a) *Svijest o dostojanstvu ljudske osobe*

Nije teško uočiti da je svijest o dostojanstvu vlastite osobe jako prisutna u psihi današnjih ljudi. Iz te svijesti rađa se i svijest o vlastitoj slobodi, želja za donošenjem vlastitih sudova i postupanje prema vlastitoj uvidavnosti. Koncil je imao u vidu taj znak našega vremena i prema njegovim principima rješavao mnoga pitanja. To je došlo do izražaja posebno u Deklaraciji o vjerskoj slobodi »*Dignitatis humanae*«. Od presbitera Koncil izričito traži da »iskreno priznaju i promiču dostojanstvo laika i njihov poseban udio što ga imaju u poslanju Crkve. (...) da bi tako mogli zajednički s njima razabirati znakove vremena« (PO 9). Svećenici i redovničke osobe ne bi također smjeli zaboraviti na ljudsko dostojanstvo u svojim međusobnim odnosima. U protivnom slučaju tim će odnosima nedostajati jedan od osnovnih temelja.

Koncil konstatira i činjenicu da »naši suvremenici uvelike cijene i strastveno traže slobodu«. On tu činjenicu odobrava riječima: »I s pravom!«. Čak ističe, pozivajući se na Siraha (15, 14), da je Bog htio čovjeku »dati u ruke vlastite odluke« (GS 17). To isticanje slobode, što je zahtjev dostojanstva ljudske osobe, vodi do dvije stvari koje su vrlo važne za naše međusobne odnose: stavljanje u pozadinu paternalističkog mentaliteta i davanje prednosti vlastitoj odgovornosti.

Koncil zaista želi, ne rušeći pravni poredak, da u našem djelovanju i u našim međusobnim odnosima ima prvenstvo svijest vlastite odgovornosti, a ne paternalizam. Ljudi danas odbacuju paternalistički mentalitet. Stoga će i naši međusobni odnosi biti na labavim temeljima ako se budu zasnivali na načelima paternalizma. Prema tome, potrebno je ne samo odgajati svijest vlastite odgovornosti kod sebe i kod drugih, nego je potrebno poštivati i pustiti odgovornost drugima na području koje im je povjereno i za koje trebaju biti odgovorni. Tako se poštuje dostojanstvo ljudske osobe i unaprijeđuju se međusobni odnosi.

b) *Jednakost među ljudima*

Iz svijesti o dostojanstvu ljudske osobe, posebno iz svijesti o kršćanskom dostojanstvu, rađa se mentalitet o jednakosti ljudi. Evanđeoska je to istina. Pavao ju je jako naglasio usred svijeta koji je bio duboko razdijeljen na kaste. On je naime rekao: »Nema više ni Grka, ni Židova, ni

¹ Usp. IVAN XXIII, *Konstitucija »Humanae salutis*«, od 25. XII. 1961.

² Usp. DOKUMENTI II. vat. sabora, KS, Zagreb 1970 — stvarno kazalo: **Znakovi vremena, Današnje doba, Današnje zablude.**

obrezana ni neobrezana, ni barbara ni Skita, ni roba ni slobodnjaka, već samo Krist, koji je sve u svemu» (Kol 3, 11). To je zapravo interpretacija Kristovih riječi: »A vi ste braća« (Mt 23, 8).

Tu evanđeosku nauku danas ljudi rado prihvaćaju, a mnogi je strastveno propagiraju kao svoju. Svakako, mi živimo u besklasnom društvu i u vremenu kad se jako naglašuju »prava čovjeka«.

Taj znak našeg vremena Koncil je također osjetio i naglasio jednakost i međusobnu ovisnost svih članova Crkve. Ta je ideja došla do izražaja osobito u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi »*Lumen Gentium*«, u poglavlju o »Božjem narodu«. Premda se tu govori o različitim službama, funkcijama i ovlaštenjima, jasno je izražena jednakost s obzirom na pripadnost »Božjem narodu« (usp. LG 9—12). Svi članovi Crkve sačinjavaju »Božji narod«, a ne samo biskupi, svećenici i redovničke osobe.

Koncil je također naglasio jednakost prezbitera s obzirom na svećenički red koji su primili i misiju koju trebaju vršiti. Jednako su naime svećenici svi oni koji su primili svećenički red, bez obzira da li su oni redovnici ili ne, i jednako su pozvani da u zajedništvu s biskupom služe Božjem narodu. Dakle, »na temelju Reda i službe svi su svećenici, bilo dijecezanski bilo redovnički, pridruženi zboru biskupa i prema svome zvanju i milosti služe dobru cijele Crkve« (LG 28; usp. PO 1; CD 28). Teološku istovjetnost dijecezanskih i redovničkih svećenika još jasnije je izrazio Pio XII. kad je rekao: »Nema pravo u prosuđivanju temelja, koji je Krist postavio kad je osnovao Crkvu, onaj koji smatra da je Božanski Otkupitelj ustanovio i odredio posebnu formu svjetovnog klera ukoliko je svjetovno, a posebnu formu redovničkog klera. (...) Stoga, imajući pred očima red koji je Krist ustanovio, ni jedna ni druga forma klera po božanskom pravu nema prvenstva nego ima isto pravo, niti jedna forma predstoji drugoj, niti jedna isključuje drugu.«³

Razlika dakle između dijecezanskih i redovničkih svećenika nije zbog svećeništva niti zbog svećeničke misije, već zbog redovničkih zavjeta i pravnih odredaba kojima se regulira život i rad jednog i drugog klera. Prema tome, razlozi na kojima se temelji istovjetnost dijecezanskih i redovničkih svećenika jesu teološki, i zato nepromjenjivi; a ono po čemu se razlikuju temelji se uglavnom na pravnim odredbama, i zato u mnogočemu promjenljivo, prema zahtjevima vremena i potrebama Crkve. Zbog toga bi bilo nepravilno više naglašavati ono po čemu se oni razlikuju, kad je mnogo jače ono što ih čini da su jedno. Koncil čini protivno. On više naglašava ono po čemu su svi svećenici jedno: »Snagom svetog ređenja i misije svi su svećenici među sobom vezani tijesnim bratstvom, koje se mora dragovoljno i rado očitovati u uzajamnoj pomoći, i duhovnoj i materijalnoj, i pastoralnoj i osobnoj, na sastancima i u zajedništvu života, rada i ljubavi« (LG 28).

Svijest o jednakosti — barem što se tiče ljudskog i kršćanskog dostojanstva, pripadnosti Crkvi, svećeništvu i svećeničkoj misiji — vrlo je

³ PIO XII, Allocutio »*Annus sacer*« od 8. XII. 1950; AAS XVIII (1952) 28.

važno za međusobne odnose, za stvar Božju i dobro Crkve. Ta svijest neće dozvoliti da se dijelimo na klase, niti da gledamo tko je tko. Ona će samo gledati kakav je tko i tko bi mogao bolje izvršiti pojedine zadatke u Božjem narodu. Naprotiv, gdje nema te svijesti, izbija na površinu »acceptio personarum« i lako se upada u mentalitet klasnog društva pa odlučujuću ulogu ima pripadnost »Petru« ili »Pavlu«. Takav pak postupak neće uroditi željenim plodom jer je protivan evanđeoskoj nauci i mentalitetu današnjih ljudi.

c) *Kriza autoriteta*

Opće je poznato da je danas poljuljan svaki autoritet: roditeljski, učiteljski, politički, crkveni. O krizi autoriteta u Crkvi I. Kozelj izjavljuje slijedeće: »U mnogima kao da se pomalo uvriježila misao i proželo ih uvjerenje da je u Crkvi kucnuo čas slobode, da mogu sebi sve dopustiti, da se na sve mogu odvažiti bez obzira na to što hijerarhija o tome misli.«⁴ Bilo bi pretjerano reći da se svatko u Crkvi tako odnosi prema crkvenom autoritetu. Želi se samo naglasiti da takvih pojava ima.

Trebamo pak znati da je takvih pojava uvijek bilo u Crkvi. Ipak se ove današnje razlikuju od onih prijašnjih. Prije je opći mentalitet bio uz autoritet, a danas kao da se taj mentalitet priklonio na drugu stranu. Drugim riječima, kontestatorstvo u Crkvi prije nije imalo pravo javnosti, a danas ga ima. U nekim zemljama Zapadne Evrope npr. postoje razna kontestatorska udruženja među svećenicima.⁵ Svakako, kriza autoriteta i kontestatorstvo znak je našeg vremena. Ne kažem da je to dobro, već samo konstatiram činjenicu.

Čini se da je današnjom krizom autoriteta više pogođen *primljeni* nego *stečeni* autoritet. Ljudi danas kao da mnogo ne drže do autoriteta koji se temelji *samo* na diplomi, imenovanju, promociji. Ne bi se pak moglo reći da je tako sa stečenim autoritetom, tj. s autoritetom koji se temelji na vlastitom radu, naporu, požrtvovnosti, važnosti. Stečenom autoritetu ljudi i danas »skidaju kapu« i iskreno ga cijene.⁶ Danas je u krizi primljeni autoritet osobito onda kad njegov nosioc ujedno nema i stečeni autoritet.

Nama je to potrebno imati pred očima upravo zbog naših međusobnih odnosa. Svi smo mi naime ljudi s nekim primljenim autoritetom. Ako svoj odnos prema drugima i drugih prema nama budemo zasnivali samo na primljenom autoritetu, nesporazum je neizbježan i pothvati su već unaprijed osuđeni na neuspjeh, pa radilo se o ne znam kojem primljenom

⁴ I. KOZELJ, *Odgoj za zrelu, slobodnu i samoodgovornu savjest*, OŽ, 1—1972, str. 8.

⁵ Usp. ŽIVAN BEZIĆ, *Osporavanja u Crkvi*, CuS, X/1975, br. 3, str. 197.

⁶ Sjetimo se samo kako je mnoštvo oduševljeno aplaudiralo našem misionaru iz Indije p. Gabriću kad god se spomenulo njegovo ime prigodom završnih svečanosti u Solinu 12. rujna 1976. i — doslovno — nosilo ga na rukama.

autoritetu. To je Koncil uočio. Stoga je i naglasio da svaku vlast u Crkvi treba vršiti u duhu služenja (usp. LG 27, PC 14). Jedino tim putem dolazi se do stečenog autoriteta i do dobrih međusobnih odnosa.

d) *Odbojnost prema juridizmu*

Mentalitet današnjih ljudi nije sklon zakonima, barem ne na području morala i međusobnih odnosa. Koncil je to uvidio pa stoga njegovi dokumenti i nisu sastavljeni u legalističkom već u teološko-pastoralnom mentalitetu. Temelj naše obaveze Koncil ne stavlja prvotno u pozitivne zakone već u dodir sa samom božanskom stvarnošću.⁷ Taj prelaz iz juridičkog u teološki mentalitet valjda je najveći zahvat II. vat. sabora unutar crkvenog života. Nisu time zabačeni pozitivni zakoni, već je naglašeno da se život Crkve prvotno ne temelji na njima već na božanskoj stvarnosti koja je prisutna u Božjoj riječi, u sakramentima, milosnom Božjem djelovanju, dobroj volji i svijesti odgovornosti svakog pojedinca.

Taj se prelaz osjeća ne samo u koncilskim dokumentima već i u čitavoj pokoncilskoj obnovi, posebno u reformi teološkog studija, navlastito moralke i prava. Moralku se želi »očistiti« od juridizma, a pravo obogatiti teologijom, što osobito dolazi do izražaja u »Prethodnim napomenama« reformiranih pravnih odredaba.

Naš je mentalitet međutim još uvijek vrlo prožet juridizmom i teško uspijevamo transformirati ga u teološki mentalitet. Stoga su i naši odnosi u velikoj mjeri čisto juridički. Zna se dogoditi da, tjerajući »summum jus«, učinimo »summam injuriam«, jer smo zaboravili na ljudske i kršćanske vrednote. Kad bismo bili prožeti teološkim mentalitetom, to se ne bi događalo. Dobro naših odnosa stoga traži da naš mentalitet bude više teološki. No, potrebno je imati na pameti da se teološki mentalitet ne stiče samim tim što se odbaci juridizam — to bi bio obični anarhizam — nego se traži ozbiljno i trajno kontaktiranje sa božanskom stvarnošću.

e) *Fenomen sekularizacije*

Fenomen sekularizacije ili desakralizacija vrlo je karakteristična pojava našega vremena koja može jako uplivati i na naše međusobne odnose. Sekularizirani čovjek kao da vidi rješenje svih svojih životnih problema u ovozemnim dobrima. Okupiran brigom za ovozemnu egzistenciju lako on zaboravlja na prekogrobni život i vječna dobra. U skrajnjoj liniji sekularizacija se pretvara u sekularizam, ideologiju koja niječe svaku vezu između svjetovne realnosti i Božanske stvarnosti. Iz takvog mentaliteta rađa se ideologija antropocentrizma nasuprot ideologiji teocentrizma, odnosno ideologija horizontalizma nasuprot ideologiji vertikalizma.

⁷ Usp. TOMISLAV ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema*, KS, Zagreb 1969, str. 21.

Svaki čovjek, pa i svećenik i redovnik, koji opipljivije osjeća potrebe ovozemne egzistencije i veću osjetnu privlačnost ovozemnih dobara, lako podlegne sekularističkom mentalitetu dajući prvenstvo ovozemnim dobrima i materijalnom probitku. Ako svećenicima i redovničkim osobama zavlada taj mentalitet, odnosi su među njima poljuljani u temelju. Oni tada više nisu borci za Krista i spas duša već obični kruhoborci. Krist i spasenje duša postaje im običnim sredstvom za vremeniti i materijalni probitak. Naravno je onda da su u takvom mentalitetu neostvarivi dobri međusobni odnosi.

Prema tome, ako iskreno želimo dobre međusobne odnose, ne smijemo dopustiti da s nama zavlada sekularistički duh. Upravo zbog međusobnih odnosa sebe trebamo iskreno pitati: Kamo sam prvotno i praktično usmjeren — prema Bogu ili prema ovom svijetu, prema vječnim ili prema ovozemnim dobrima, prema potrebama duša i kraljevstva Božjega ili prema materijalnom blagostanju?

Istina, mi se moramo brinuti i za ovaj život. Ali to mora biti po Kristovu receptu: »Ne brinite se tjeskobno za svoj život« (Mt 6, 25); »Tražite najprije kraljevstvo Božje!« (Mt 6, 23). Vječna dobra za kršćanina, posebno za svećenike i redovničke osobe, moraju biti na vrhuncu skale vrednota. Naš život i rad konačno i praktično mora biti usmjeren prema tim vrednotama. Ako to ostvarimo, onda će i naši odnosi biti u redu.

2. Biti čovjek

Svi znakovi našega vremena, o kojima smo govorili, proizlaze na koncu iz svijesti o dostojanstvu ljudske osobe. Zbog toga se danas često čuje: »Treba biti čovjek!« Današnji ljudi upravo su opsjednuti tom idejom i kao da najviše žedaju ljudskog postupka prema sebi. Bez obzira da li ljudi danas naglasuju potrebu čovještva zbog toga što ga sami nemaju ili zbog toga što smatraju da se prema njima ljudski ne postupa, naš međusobni odnos mora biti najprije ljudski.

a) *Prema drugima postupati ljudski*

Potrebno je to naglasiti ne samo zbog toga što smo i mi na to jako osjetljivi već i zbog toga što se u našem odgoju olako prelazilo preko naravnoga i ljudskoga. To se događalo zbog toga što se željelo jače naglasiti nadnaravno i božansko, ono što je specifično svećeničkom i redovničkom staležu. Zbog toga se u konkretnom životu drugoga često prosuđivalo i gledalo više u svjetlu onoga specifičnog svećeničkom i redovničkom staležu. Znalo se čak dogoditi da se nekoga nazivalo dobrim svećenikom, odnosno redovnikom, premda su mu drugi s pravom nijekali čovještvo.

Koncil ne želi tih skokova. On traži da svećenički kandidati najprije steknu ljudsku zrelost i one kreposti do kojih ljudi danas više drže, »kao što su: iskrenost, stalna briga za pravdu, vjernost obećanjima, ugladenost u odnosima, u govoru, čednost povezana s ljubaznošću« (OT 11). Sve to ima za cilj da oni i poslije kao svećenici žive kao zreli ljudi urešeni tim »ljudskim« krepostima.

Što znači ljudski postupati prema drugima kazao je Gospodin Isus kad je rekao: »Sve što želite da ljudi čine vama, činite i vi njima!« (Mt 7, 12). Dosljedno, ne čini drugome što ne bi želio da on tebi učini (usp. Tob 4, 15). Mi to zovemo zapovijedima naravi. Ima još tih naravnih zapovijedi koje reguliraju međuljudske odnose, ali su sadržane u te dvije. U njima je »sav Zakon i Proroci« (Mt 7, 12). Postupati prema drugome kao prema samome sebi znači, dakle, postupati ljudski. Taj ljudski postupak prema drugome prvotno je i nužno sredstvo da se ostvare dobri odnosi među ljudima općenito, pa i između svećenika i redovničkih osoba.

b) Sukobe rješavati bratski

Sukobi su među ljudima česta pojava. Nerijetko se događaju i među kleričkim osobama. Rješenje tih sukoba najčešće se traži pravnim, sudskim putem. Makar je taj način dozvoljen, on ipak ne bi smio doći na prvo mjesto, posebno ne kad se radi o sukobima između svećenika. Krist je na prvo mjesto postavio bratsku opomenu, a na zadnje mjesto optužbu potkrepljenu svjedocima (usp. Mt 18, 15—17). Pavao je žestoko napao kršćane u Korintu zbog parničenja pred poganskim sucima. Zamjerio im je što se uopće parniče među sobom. On želi da Korinćani razne sukobe bratski rješavaju, međusobno, bez parničenja, pa makar netko pretrpio nepravdu ili štetu (usp. 1 Kor 6, 1—7). Zanimljivo da i današnji civilni sudovi u mnogim slučajevima najprije traže da se zavađene stranke nagode, da se slučaj riješi bez parničenja.

Razlog zbog kojeg bi trebalo sukobe rješavati na ljudski i bratski način jest to što se jedino na taj način mogu uspostaviti dobri odnosi. Ako se pak sukobi rješavaju sudskim putem, odnosi ostaju zategnuti i nakon sudske presude. Osim toga, parničenjem se traže svoja prava, a ne dužnosti. Traženje samo svojih prava poticaj je drugome da i on tako postupa. Gdje se pak traže samo svoja prava i zaboravljaju svoje dužnosti, nemoguće je ostvariti dobre odnose.

c) Suglasnost tražiti u dijalogu

Ljudi danas smatraju da je dijalog jedan od najprikladnijih načina kako će se izbjeći sukob i postići međusobna suglasnost. Crkva također daje veliku važnost dijalogu, osobito kad se radi o kontaktu s ljudima i zajednicama izvan Crkve. Tom je pitanju posvećeno dosta prostora u

koncilskim i mnogim pokoncilskim dokumentima. Danas možemo govoriti i o raznim uspjesima koji su se postigli upravo po dijalogu.

Crkvi se ipak prigovara da nije posvetila toliko pažnje dijalogu unutar same sebe, tj. među svojim članovima, koliko je posvetila s ljudima koji nemaju puno zajedništvo s njom. No, Sabor je dovoljno naglasio važnost i potrebu dijaloga i u samoj Crkvi. On veli: »Zato se traži da prije svega promičemo u samoj Crkvi međusobno cijenjenje, poštivanje i slogu priznavajući svaku zakonitu raznolikost, da bi se uvijek plodonosnije uspostavljao dijalog između sviju koji sačinjavaju jedan Božji narod, bilo da su pastiri, bilo ostali vjernici« (GS 92).

Dijalog je humano sredstvo za međusobno sporazumijevanje. U dijalogu se sugovornik tretira kao puna ljudska osoba čije se mišljenje želi čuti i uvažiti. U dijalogu se bolje uoče problemi i bolje vide načini kako bi se mogli riješiti. Napokon, u dijalogu se istaknu ne samo razlike koje postoje među sugovornicima već i ono što im je zajedničko, ono što ih sjedinjuje. Sve su to razlozi koji govore da je dijalog vrlo humano i efikasno sredstvo za međusobno sporazumijevanje.

Da bi dijalog urodio željenim plodovima, ljudi moraju biti zreli za nj. Bez te zrelosti dijalog nije sredstvo sporazumijevanja već još većeg razdora. To se obistinjuje onda kad se dijalog shvati kao sredstvo da se izbori vlastito mišljenje, da se dođe do osobnih interesa ili da se drugom dokaže kako nije u pravu već da je pravo na protivnoj strani. Za dijalog je zreo onaj koji je sposoban saslušati drugoga do kraja i koji se kadar odreći vlastitoga mišljenja kad se protivno mišljenje pokaže boljim i prikladnijim za opće dobro (usp. OT 19). To pak može imati samo onaj koji iskreno želi zajedničko dobro, koji poštuje ljudsko dostojanstvo drugoga, koji je uvjerenja da i drugi može biti u pravu i da može doprinijeti svoj udio u rješavanju konkretne situacije. Napokon, zrelost za dijalog uključuje prihvaćanje već davno formuliranog načela: »In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas« (GS 92).

Dijalog bi trebao biti najredovitije sredstvo kojim bi svećenici i redovničke osobe izbjegavali međusobne sukobe i postizavali suglasnost u prijeponim pitanjima. Iz toga onda slijedi da bismo se trebali svi mi ozbiljno truditi da postanemo zreli za dijalog.

3. Biti kršćanin

Ako ljudskim postupkom doprinosimo sređivanju međusobnih odnosa, onda to još više činimo kršćanskim postupkom. Biti kršćanin uključuje više stvari. Ovdje ističemo samo dvije koje imaju izrazitiji utjecaj na međusobne odnose.

a) *Život u Božjem posinaštvu*

Povratak Božjeg posinaštva čovjeku glavni je učinak Kristova otkupiteljskog djela. Iz toga proizlaze sve specifičnosti, prava i dužnosti kršćanina. Posvetnom milošću, koja se prima na krštenju, čovjek prima to Božje posinaštvo, postaje kršćaninom s pravima i dužnostima Božjeg posinka.

Osnovna je kršćanska dužnost: živjeti u posvetnoj milosti, tj. čuvati i razvijati život Božjeg posinaštva koje se je na krštenju primilo. Kršćanin i grijeh, kojim se gubi milosni život — gledajući svetopisamski — dva su sasvim dispartatna pojma. Kršćanin nema ništa s grijehom. On je naprosto čovjek koji ne griješi, barem ne smrtonosno. Ako pak griješi, on više nije ono što jest.

Grešan život kršćanina ima mnogo kobnih posljedica. Nas ovdje zanima samo jedna: nemir i razdor u duši. Svaki čovjek, pa i kršćanin, po grijehu postaje nemiran i razdvojen u sebi. On taj svoj nemir i razdvojenost — svjesno ili nesvjesno — širi oko sebe, prenosi na druge. Na taj način grešnik postaje uzrokom nemira i razdora među ljudima, jer ne daje plodove Duha nego tijela, a tjelesna su djela poznata: . . . neprijateljstva, svađe, razdori, strančarenja (usp. Gal 5, 19—21). Koncil također naglašava da je čovjek po grijehu razdijeljen ne samo u sebi već da razdjeljuje i druge ljude, pojedinačno i kolektivno (usp. GS 78).

Grijeh je dakle onaj posljednji uzrok razdvojenosti među ljudima, pa i među svećenicima i redovničkim osobama. Ne moraju to u svakom slučaju i uvijek biti najveći aktualni grijesi. Može to biti i habitualno grešno stanje ili strasti pod čijim uplivom čovjek radi. Svakako, podvojenost među ljudima rezultat je grešnosti pojedinaca. Prema tome, tko iskreno želi dobre odnose s drugima, mora najprije gledati kakav je njegov odnos prema Bogu, odnosno da li živi punim životom Božjeg posinka. Bez punine milosnog života nema istinski dobrih odnosa ni između kleričkih i redovničkih osoba.

b) *Ljubav koja se proteže i na neprijatelje*

Ljubav prema Bogu i prema bližnjemu znak je pravoga Kristova učenika, naglašava Koncil (LG 42). Krist je naime odredio ljubav kao raspoznavajući znak njegovih učenika: »Ako imadnete ljubavi jedan prema drugome, po tom će svi upoznati da ste moji učenici« (Iv 13, 35). Ljubav je ujedno i najveća zapovijed u Kristovu kraljevstvu (Mk 12, 28—31). Ona je i nova zapovijed, jer se treba protezati i na neprijatelje (Mt 5, 43—44) i jer drugoga treba ljubiti kao što je Krist nas ljubio (Iv 13, 34). Nema dakle pravog kršćanina bez istinske ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu.

Život i rad kršćanina koji je prožet svetom ljubavlju stvara dobre odnose među svim ljudima, posebno među onima koji su mu blizi po vjeri. Ljubav je snaga koja je kadra privući i sjediniti i one koji su do mržnje

razjedinjeni. Ljubav ima tu snagu jer je ona strpljiva i dobrotiva; jer ne zavidi, ne hvasta se, ne oholi se i ne traži svoje; jer se ne raduje nepravdi nego istini; jer zaboravlja i prašta zlo; jer sve ispričava, sve vjeruje, svemu se nada i sve podnosi (usp. 1 Kor 13, 4—7).

Ako ozbiljno razmišljamo nad tim hvalospjevom ljubavi sv. Pavla, nad koncilskim dokumentima i drugim kršćanskim izvorima koji govore o ljubavi, lako ćemo se uvjeriti da nikakvo sredstvo, nikakvi propisi i administrativni pothvati koji nisu prožeti ljubavlju, nisu kadri ostvariti dobre međusobne odnose kao ljubav. Jedino obostrana ljubav je to kadra učiniti. Naše pak kršćanstvo od nas traži da svi naši postupci prema drugima budu prožeti ljubavlju. Ako ljubavi nemamo, ne možemo se mnogo hvaliti svojim kršćanstvom.

— o —

Možda bi se trebalo još osvrnuti na pitanje: Što bi trebalo činiti u ime svećeništva i redovništva da međusobni odnosi dijecezanskih i redovničkih svećenika budu što bolji? O tome ovdje neću govoriti jer sam uvjerenja da bi s tim odnosima bilo sve u redu kad bismo dovoljno uočavali znakove vremena i kad bismo u potpunosti bili ljudi i kršćani.

II. ODNOS SVEĆENIKA PREMA REDOVNICIMA

Sve što smo rekli o odnosu između dijecezanskog i redovničkog klera odnosi se i na redovnice. Odnos pak svećenika, bilo dijecezanskih ili redovničkih, prema redovnicima ima svojih specifičnih problema, posebno kod nas danas kad su redovnice više prisutne u našim sjemeništima, samostanima, župama. Istina, prisustvom i radom redovnica na tim područjima života naše Crkve rješavaju se mnogi problemi. Ali, upravo zbog toga, nastaju i novi problemi. Osobito se ističu oni materijalne, pastoralne i moralne naravi. O toj se problematici kod nas češće pisalo po raznim listovima. Nastoji ih se rješavati raznim propisima i ugovorima. Ipak se sva problematika ne može riješiti tim putem. Potrebno je još mnogo toga i sa redovnica i sa strane svećenika. Ovdje bih istakao neke stvari na koje bi trebali paziti svećenici kad se radi o odnosu prema redovnicama.

1. Kako shvatiti rad redovnica?

Ispravno shvaćanje rada redovnica u našim svećeničkim ustanovama mnogo utječe na sami odnos prema njima. Mi smo svećenici u opasnosti da rad redovnica shvatimo previše radnički, ili čak služnički. Ako se njihov rad u našim ustanovama zaista tako shvati, onda nastaje odnos između nas i njih kao između poslodavaca i radnika, odnosno kao između

suge i gospodara. Od toga je opasnost osobito ondje gdje redovnice vode kućanstvo.

Takav mentalitet i takav odnos niti je ispravan niti je održiv. Nije ispravan jer redovnice nisu obične radnice a još manje sluškinje. Nije održiv jer takav mentalitet danas ljudi ne prihvaćaju općenito, pa ni redovnice. Ne smije se zaboraviti da su nekadašnje »sluškinje« danas postale »kućne pomoćnice«, premda rade isti posao. Čini se da je i kućnih pomoćnica sve manje, jer je velika potražnja za njima. Što se tiče časnih sestara, jedino još kod nas vode kućanstvo u svećeničkim ustanovama. Vani se na to nisam nigdje namjerio, osim na nekoliko mjesta, ali su to bile naše časne sestre. Možemo li i mi očekivati da će i kod nas u skoro vrijeme biti jako teško naći časne sestre koje bi vodile kućanstvo u našim kućama?

Ne znamo što će se dogoditi u budućnosti, ali nam je potrebno sada znati da redovnice koje su s nama »u radnom odnosu« nisu prvotno radnice nego redovnice. Ne znači to da onda one nisu dužne raditi, već da je taj rad sastavni dio njihova redovničkog života. One su, u skladu sa svojim redovničkim pravilima, prihvatile taj rad da kao redovnice doprinesu svoj udio u životu Crkve, da bi po njihovu radu život Crkve na tom području bolje funkcionirao i da bi se mi svećenici mogli bolje posvetiti svojim svećeničkim dužnostima. To je prvotna svrha rada redovnica u ustanovama kojima mi svećenici predstojimo, a nije niti zarada sebi niti služenje nama. Ipak to ne znači da mi nismo dužni starati se da i one imaju ono što je potrebno za život i dati im nagradu, barem onu koja je predviđa ugovorom. Mi smo to dužni u ime pravednosti. Ali se na koncu ne radi prvotno o zaradi kao kod drugih radnika u raznim poduzećima. Stoga ni naš odnos ne smije bit kao što je odnos između običnog radnika i poslodavca. Kod nas mora biti odnos sličan odnosu pojedinih udova u nekome organizmu. Udovi služe jedan drugome i imaju korist jedan od drugoga, ali sve u vidu dobra čitavog organizma.

Shvaćanje rada kao uzajamne pomoći u svrhu zajedničkog dobra osobito treba doći do izražaja u pastoralnom radu redovnica u župskim i drugim zajednicama.

Takvo shvaćanje rada redovnica traži da odnos prema njima bude ne samo kao prema radnicama već kao prema suradnicama. Da bi se takav odnos zaista mogao ostvariti, potrebno je sa strane svećenika, a ne samo s njihove, uočavati znakove vremena, biti čovjek i kršćanin, kako smo već naglasili.

2. Pastoralna uloga svećenika prema redovnicama

Svećenici imaju vrlo veliku pastoralnu ulogu prema redovnicama. Oni su naime pozvani da se brinu za duhovnu izgradnju i napredak redovnica. Koncil traži da već u sjemeništu kandidate treba poučiti kako će »pomagati redovnicima i redovnicama da ustraju u milosti svoga poziva

i napreduju u duhu zajednice kojoj pripadaju» (OT 19). Za to su se prvotno dužni starati oni svećenici koji su duhovni asistenti u zajednicama redovnica i poglavari zajednica u kojima žive i rade časne setsre.

Na žalost, zna se dogoditi da od toga ne bude ništa ili vrlo malo. Sve se svelo samo na službene ili radne odnose, ili se prešlo u drugu skrajnost — u familiarnost i kontakte bez pastoralnog obilježja. Krivnja za to može biti i s jedne i s druge strane: svećenici smatraju da nemaju nikakvih pastoralnih obaveza prema redovnicama, a redovnice ne traže od svećenika nikakvih posebnih »duhovnih usluga«. Naravno, da takvi odnosi nisu ni ispravni niti će uroditi dobrim plodovima.

Da bi svećenici ispunili svoju pastoralnu ulogu prema redovnicama trebali bi u prvom redu osmišljavati njihov život i rad, jer o tome ovisi životna sreća i radni elan. Dužnost im je, nadalje, da se brinu za duhovni, molitveni, liturgijski život redovnica. Zbog toga će im redovito držati sv. misu, egzorte, vjersku pouku i biti na raspolaganju za sakramenat pokore. Napokon, svećenici su dužni i pastoralno izgrađivati redovnice u duhu njihove redovničke zajednice i službe koju vrše. Posebno će o tome voditi računa kad se radi o redovnicama koje vrše neposrednu pastoralnu službu.

Svećenici bi u tom poslu trebali imati pred očima da se redovnicama za duhovne »usluge« mogu »nametnuti« samo stečenim autoritetom. Ovdje je više nego igdje potreban stečeni autoritet. Taj stečeni autoritet može imati samo onaj svećenik koji je na svojoj moralnoj visini, koji je duhovno izgrađen i pastoralno zagrijan.

3. Dužna opreznost i potreba »vidjeti« Boga

Odnos svećenika prema redovnicama uključuje i moralnu problematiku. Ta se problematika, uglavnom, svodi na opasnosti za celibat, odnosno za zavjet čistoće. Opasnost za čistoću nisu naime prestale slobodnim prihvaćanjem celibata ili polaganjem zavjeta čistoće, jer pohota tijela ostaje u čovjeku i nakon toga. Također ostaje i atrakcija spolova. K tome još dolaze i izvanjski ekscitativni faktori koji su danas jako pojačani.

Danas su izbila na površinu osobito dva faktora koja su jako pogibeljna za čistoću svećeničkim i redovničkim osobama. Jedan je teorijske a drugi je konkretne, praktične naravi. Prvi se odnosi na načela tzv. »novog seksualnog morala«, kojima se želi porušiti dosadašnja moralna načela s obzirom na seksualnost. Drugi se odnosi na konkretne prilike u kojima svećenici i redovnice više dolaze u kontakt nego prije. Prije su naime redovnice živjele u svojim samostanima i radile u svojim ustanovama ili ustanovama koje nisu bile svećeničke. Danas pak redovnice žive i rade ne samo u svojim samostanima već i po župama, sjemeništima, samostanima redovnika. Premda su i u ovim novim prilikama redovnice odvojene od svećenika, ipak su — po naravi same stvari — kontakti mnogo veći i češći.

Ima još jedna stvar koja je jako važna za ovu problematiku i koja se danas osjeća više nego prije. To je činjenica da mnogi svećenici žive sami, i to u sredini koja za njega kao svećenika nema mnogo razumijevanja. Takav svećenik zna češće potražiti razumijevanje u zajednicama ili u društvu redovnica.

Svi su ti faktori velika pogibao za čistoću. Stoga je potrebna i velika opreznost da se ne padne u tim pogiblima. To zahtijeva narav same stvari, naravni i Božanski zakon. Zatim idu mnogi crkveni propisi i zahtijevi.

Naši su biskupi u svojoj prošlogodišnjoj (1975.) okružnici svećenicima, redovnicima i redovnicama o čuvanju celibata upozorili na te pogibli i otvoreno rekli kako se događa da pojedinci u njima podlegnu.⁸

Ove i njima slične stvari svaki svećenik mora odlučno eliminirati dužnom budnošću ako želi da ne doživi moralnu katastrofu. To će se postići ako svećenikovi kontakti s redovnicama budu samo onda kad to traži opravdan razlog ili pastoralna potreba. Osim toga, svećenik bi trebao svakodnevno upotrebljavati sredstva koja je »iskustvo Crkve potvrdilo i koja u današnjem svijetu nisu ništa manje potrebna« (PO 16). Koncil tu misli na čine zdrave askeze u prvom redu i na ostala sredstva kojima se hrani duhovni život.

Zdravi odnos prema redovnicama traži od svećenika da on bude ne samo čovjek i kršćanin, već i svećenik. Biti svećenik znači biti svjestan da sam djelitelj tajna Božjih (usp Hebr 5, 1) i biti zagrijan da sve privučem Kristu. Tim osebinama trebali bi biti obojeni svi odnosi jednog svećenika koje ima prema časnim sestrama.

Ni jedan svećenik neće to uspjeti postići ako ne bude svakodnevno u molitvi i svetim tajnama doživljavao tzv. »mysterium fascinosum«, slično kao Mojsije na Sinaju ili apostoli na Taboru. »Mystrium fascinosum« doživi samo onaj tko Boga »vidi« pa mu Bog zasja kao nešto najljepše, i to ne samo u sebi već i za njega. Jedino iz takvog doživljaja rađa se potpuna opredjeljenost za Boga. Život u celibatu »radi kraljevstva Božjega« potpuno je opredjeljenje za Boga. Toga pak opredjeljenja ne može biti u potpunosti kod onoga koji Boga nije »vidio«. Zrelost za celibat, barem u svom nadnaravnom elementu, nalazi se upravo u tom misteriju. Problem našeg celibata leži u tom što nismo dovoljno doživjeli i nedoživljavamo taj »mysterium fascinosum«. Nismo Boga dovoljno vidjeli, pa nas stoga više privlače druge ljepote. Nismo u mistici dohvatili duhovnu stvarnost pa nas zato lako zanesu tjelesne čari. Tko je pak u meditaciji, molitvi, svetim tajnama, životnim prilikama, uspio Boga »vidjeti«, toga je Bog ne samo zanio, »opčarao«, već on i izariva Boga iz sebe i svakoga tko ga vidi potsjeća na Boga. On hoda ovom zemljom kao »vodioc« i kao Božji čovjek.

Eto, to bi svaki svećenik trebao ostvariti u svom životu. Bez toga će inače lako podleći u pogiblima, posebno u pogiblima za čistoću. Stoga bi

⁸ BISKUPI (Jugoslavije), **Pastoralni nagovor o čuvanju celibata**, Vjesnik nadbiskupije splitsko-makarske, 1975, br. 6, str. 27 (357).

svaki svećenik trebao često moliti ovu kratku molitvu: »Bože, daj da Te vidim i da svatko, tko mene vidi, mora na Tebe misliti!«

Zaključna refleksija

Ovaj IV. simpozij o svećeničkoj duhovnosti održavamo u Hrvatskoj marijanskoj godini u kojoj slavimo 1300. obljetnicu veza našeg naroda sa Sv. Stolicom i 1000. obljetnicu prve poznate Gospine crkve koju je sagradila kraljica Jelena u Solinu. Kršćanstvo, koje su primili naši preci, prošlo je čitavu našu povijest i došlo je do nas. Glavni nosioci našeg kršćanstva i njegovih religioznih, kulturnih i drugih vrednota bili su naši biskupi, svećenici, redovnici i redovnice. Na nama je danas velika dužnost da kršćanstvo i njegove vrednote učinimo što više prisutnim u našem narodu i da ga predamo slijedećem naraštaju. Svi smo na to pozvani i svi imamo posla. Potrebno je samo da pod vodstvom naših duhovnih pastira u duhu ljubavi, međusobnog razumijevanja i bratskog dogovora taj posao raspodijelimo. Tako ćemo shvatiti važnost ovog časa i ispuniti svoju misiju koju nam je Providnost dodijelila u našem narodu u ovom povijesnom razdoblju. Zbog toga će nam biti zahvalni ne samo naši suvremenici već i oni koji iza nas dolaze.